

Оксана ЗУБ

Безперечно, немає в Україні іншого поета, крім Шевченка, про якого написано стільки книг, статей, наукових праць. Його твори всебічно проаналізовані поколіннями дослідників, за їх мотивами знято сотні фільмів та поставлено тисячі вистав. Шевченкіана невичерпна, а постать і творчість Кобзаря й надалі залишаються актуальними для наших сучасників – від юного школяра до сивочолого академіка, бо неосяжними є його геніальність думки, пророцтво ідей.

Загальновідомим для наших країн є факт, що восени 1846 року Тарас Шевченко,

працюючи в складі Археографічної комісії, побував у Кременці, Почаєві, Вишнівці. Свідченням того візиту став виданий у Кременці, в друкарні братів Юзефовичів, «Малий Кобзар» (1922 р.), упорядкований професором Василем Бідновим – кременчанином, колишнім членом Центральної Ради.

Наша ж розповідь – про своєрідне літературне повернення Поета в наш край мовою нових видань, що не так давно стали надбанням обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького. Саме – повернення Шевченка вже з новим переосмисленням його потужної постаті нашими сучасниками. Тими, котрі, переживаючи реальні події нинішніх днів, звертають увагу кожного з нас на невмиручість слова Тараса.

Цінним поповненням фондів музею є польськомовний «Kobziaż». Упорядкований Романом Лубківським (1941-2015) – почесним громадянином Кременця, відомим українським письменником і перекладачем, лауреатом Державної премії імені Тараса Шевченка, він вийшов друком у львівському видавництві «Світ» напередодні 200-річчя від дня народження Поета у 2013 році. Презентація відбулася в Кременці, у музеї Словацького, під час одного з традиційних «Діалогів двох культур», з участю видатних науковців, літераторів, митців з України та Польщі, Білорусії, Великобританії, Франції, Греції, Молдови.

Видання вміщає 200 поетичних шедеврів в перекладах двадцятьох видатних польських та українських письменників і літераторів і є найповнішим зібранням найкращих перекладів, здійснених протягом останніх 150 років. Розпочинають книгу поезії, що входили до першого «Кобзаря» (1840 р.), далі – вірші впорядковані за хронологічним принципом. У вступній статті Роман Лубківський підкреслює зростання інтересу польських читачів до постаті українського поета-пророка, та все глибше усвідомлення поляками історичного зв'язку з долею і творчістю Шевченка, найбільшим прагненням якого була незалежність.

Авторами поетичних перекладів, що увійшли до книги, є відомі в Україні літератори: Богдан Лепкий (1872-1941) – поет, прозаїк, літературознавець, критик, видавець, редактор кількох видань творів Тараса Шевченка, професор Ягеллонського університету в Кракові, якого називають «послом української культури» в Польщі; Чеслав Ястженбец-Козловський (1894-1956) – уродженець Кременця, якому належать 38 прекрасних перекладів поезій Кобзаря, опублікованих раніше в збірках вибраних творів у Вроцлаві та Варшаві в 1936, 1955, 1974 роках; Мечислав Яструн (1903-1983) – з Тернопільщини, родом із села Королівка Борщівського району – поет, есеїст, літературний критик, освітянин, редактор одного з польських журналів, між іншим, автор літературознавчих біографій Юліуша Словацького та Адама Міцкевича; Остап Лапський (1926-2012) – професійний перекладач, поет і публіцист, професор україністики Варшавського університету (1957–1980), автор статей «Шевченко в польській літературній критиці» та ін., лауреат національної премії ім. Тараса Шевченка (2007). Особливо хочеться виділити постать Петра Куприся (1933-2002), який народився на Холмщині, пізніше жив на Волині, а потім знову повернувся з батьками в 1957 році над Буг, до рідних Костомолотів, в Польщу. Тут навчався в лицей, в Ягеллонському університеті, працював у школі, в академії. Польський і, водночас, український поет, писав мовами двох народів, між якими жив. Перекладав українських класиків –

Котляревського, Шевченка, Франка, Лесю Українку та сучасних поетів. Та найвартіснішою справою його життя став повний переклад «Кобзаря» польською мовою – вперше в історії літератури. Цій праці шевченкознавець присвятив 17 років, що дало змогу полякам «відчути неповторність української культури через творчість Тараса Шевченка, а його феномен – ритміку і динаміку, звучання, дихання ... через польську мову».

З перекладами українських авторів переплітаються тлумачення польських дослідників та перекладачів, вклад у світову Шевченкіану яких досить вагомий. Твори Шевченка почали перекладати в Польщі ще за його життя, в 40-их роках ХІХ ст., оскільки саме тоді встановлюються його зв'язки з поляками й польською культурою. Та найпереконливішим доказом цієї дружби став "Ілюстрований Кобзар" (1844), виданий польською абеткою.

До книги під редакцією Романа Лубківського ввійшли переклади поезій Кобзаря, виконані найавторитетнішими письменниками Польщі: Ярославом Івашкевичем (1894-1984) (родом із Вінничини) – видатним польським поетом, прозаїком, публіцистом, доля і творчість якого переплетена з Кременцем і постаттю Словацького, з українськими поетами – Миколою Бажаном, Максимом Рильським, Дмитром Павличком. Почесне місце в цьому ряду займає Леонард Совінський – один із перших перекладачів і дослідників творчості Кобзаря. Син польського шляхтича та української селянки, родом зі Східного Поділля, випускник Київського університету, він є автором драми «Na Ukrainie» (про події Січневого повстання), монографій «*Studja nad ukraińską literaturą dzisiejszą*», «*Taras Szewczenko*» та інших літературознавчих праць.

Представлені в збірнику й переклади інших авторів: Юзефа Лободовського, визнаного в Україні як такого, хто єднає польську та українську літератури, автора знаменитого вірша «Слава Україні»; Єжи Єнджеєвича – польського письменника, теж пов'язаного з Кременцем, літературного критика, перекладача творів Івана Драча, Михайла Коцюбинського, Максима Рильського, Ліни Костенко, автора відомої автобіографічної повісті про Шевченка «Українські ночі або родовід генія», Леона Пастернака – автора одного з найкращих перекладів «Заповіту»...

Тема про творчість українського генія необ'ємна. Однак, скільки б не народжувалося книг, радієш кожному новому дітищу про нього, що стає важливою часткою музейних фондів. Багатотомник «Шевченківської енциклопедії» (2012-2014), виданий Національною академією наук України на основі матеріалів із фондів Національного музею Тараса Шевченка та Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, одне із них. Цей унікальний проект із передмовою Івана Дзюби, зреалізований колективом науковців під керівництвом академіка Миколи Жулинського, вніс свіжі «відомості про життя, творчість і особистість Кобзаря, його епоху та оточення, місце в національній та світовій культурі, підсумував понад півторасторічний досвід вивчення всіх аспектів шевченкіани в українському та зарубіжному шевченкознавстві».

Цінним експонатом фондової колекції є також енциклопедія «Тарас Шевченко у пам'яті поколінь» (2014), видана з ініціативи членів національної Спілки журналістів Тернопільської області українською та англійською мовами.

Поверненням до шевченківської тематики стали наукові дослідження і наших музейників, поміщені у збірниках «Діалог двох культур», виданих в останні роки. Серед них – Тамари Сеніної: «Розвідка про перебування Тараса Шевченка на хуторі Вірля» і «Тарас Шевченко – дорогами нашого краю».

Проходять століття, а Тарас Шевченко знову і знову повертається у свідомість

українців. Нині його Слово адресоване українським воїнам, які відстоюють свою державу на Сході України. «Кобзар», виданий у 2015 році під патронатом Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, за упорядкування шевченкознавця Сергія Гальченка, викликає дуже сильні емоції, як тільки береш його до рук. Невеликого розміру, в обкладинці кольору маскувального вбрання військовослужбовців, цей «Кобзар» нагадує Шевченкову «захаявну книжечку». Тут – поезії, пересипані афоризмами з віршів Поета, в яких найповніше виражена любов до волелюбного українського народу, котрий боровся за право жити у власній незалежній державі. Епіграфом до «військового» «Кобзаря» стали пророчі слова Шевченка: «Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!». Вони по-особливому звучать в наші дні. Процитовані в січні 2014 року на Майдані Незалежності молодим вірменином із Дніпропетровщини Сергієм Нігояном, ці рядки набули ще сильнішого змісту. Шевченкове слово супроводжує нині наших захисників на передовій. І додає сили! Додає віри в перемогу!
